

תשובה מאהבה

לעי"נ אסתר מלכה בת אברהם ע"ה

הרב חיים ברובנדר
rcb@atid.org

מסכת יומא דף פו ע"ב

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר (הושע יד) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך. הא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול. איני? והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר (יחזקאל לג) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) [מסורת הש"ס: הוא] יחיה! - לא קשיא; כאן - מאהבה, כאן - מיראה. ...

היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום. אמר רב יהודה: רב רמי, כתיב (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב (משלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח! לא קשיא: הא בחטא מפורסם, הא - בחטא שאינו מפורסם. רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: כאן - בעבירות שבין אדם לחבירו, כאן - בעבירות שבין אדם למקום. תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: אדם עובר עבירה פעם ראשונה - מוחלין לו, שניה - מוחלין לו, שלישית - מוחלין לו, רביעית - אין מוחלין לו, שנאמר (עמוס ב) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו (ונאמר) [מסורת הש"ס: ואומר] (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. מאי ואומר? - וכי תימא: הני מילי - בצבור, אבל ביחיד - לא, תא שמע הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. (מכאן ואילך אין מוחלין לו, שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו.)

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב

הלכה א / אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשולו כח, כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה, הוא ששלמה אמר וזכור את בוראיך בימי בחורותיך, ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא, אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין שנאמר עד אשר לא תחשך השמש והאור והירח והכוכבים ושב העבים אחר הגשם שהוא יום המיתה, מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו.

הלכה ב / ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז

הלכה ד / ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו, אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם.

הלכה ה / כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'.

הלכה ו / גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמר ה' זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים, שנאמר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, ונאמר ביכניהו ברשעתו כתבו את האיש הזה עירי גבר לא יצלח בימיו, אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני וגו', וכיון ששב בגלותו נאמר בזרובבל בנו ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם.

<<<

הלכה ז / כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגר דלתים וגו', והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם, צועק ונענה מיד שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה שנאמר כי כבר רצה האלהים את מעשיך, ולא עוד אלא שמתאווים להם שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות.

יונה פרק ג

(א) ויהי דבר יקנן אל יונה שנית לאמר :
 (ב) קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דבר אליך :
 (ג) ויקום יונה וילך אל נינוה כדבר יקנן ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים מהלך שלשת ימים : (ד) ויחל יונה לבוא בעיר מהלך יום אחד ויקרא ויאמר עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת : (ה) ויאמינו אנשי נינוה באלהים ויקראו צום וילבשו שקים מגדולם ועד קטנם : (ו) ויגע הדבר אל מלך נינוה ויקום מכסאו ויעבר אדירתו מעליו ויכס שק וישב על האפר : (ז) ויצעק ויאמר בנינוה מטעם המלך וגדליו לאמר האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו מאומה אל ירעו ומים אל ישתו : (ח) ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וישבו איש מדרכו הרעה ומן החקס אשר בכפיהם : (ט) מי יודע ישוב ונחם האלהים ושב מחרון אפו ולא נאבד : (י) וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה :

יונה פרק ד

(א) וירע אל יונה רעה גדולה ויחר לו : (ב) ויתפלל אל יקנן ויאמר אנה יקנן הלא זה דברי עד היותי על אדמתי על כן קדמתי לברח תרשישה פי דעתי כי אתה אל חנון ורחום אךך אפים ורב חסד ונחם על הרעה : (ג) ועתה יקנן קח נא את נפשי ממני כי טוב מותי מחי : (ד) ויאמר יקנן ההיטב חכה לך : (ה) ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ונעש לו שם סכה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה יהיה בעיר : (ו) וימן יקנן אלהים קיקיון ויעל מעל ליונה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה : (ז) וימן האלהים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את הקיקיון וייבש : (ח) ויהי כזרח השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית ותך השמש על ראש יונה ויתעלף וישאל את נפשו למות ויאמר טוב מותי מחי : (ט) ויאמר אלהים אל יונה ההיטב חכה לך על הקיקיון ויאמר היטב חכה לי עד מות : (י) ויאמר יקנן אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שכן לילה היה וכן לילה אבד : (יא) ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה :

תהלים פרק קג פסוק יג

כרחם אב על בנים רחם יקנן על יראיו :

תהלים פרק קכג

(א) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים : (ב) הנה כעיני עבדים אל יד אדונייהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל יקנן אלהינו עד שיחננו : (ג) חננו יקנן חננו כי רב שבענו בוז : (ד) רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאיונים :

פיוט 'היום הרת עולם' (מתוך תפילת מוסף דר"ה)

היום הרת עולם
 היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים
 אם כבנים אם כעבדים
 אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים
 ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו
 ותוציא כאור משפטנו
 איום קדוש :

גמר חתימה טובה